

بررسی بازار کار ایران در شش ماه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱

بسیاری از کشورها جهت تصمیم‌گیری‌های اقتصادی دقیق‌تر در حال تولید شاخص‌های بازار کار هستند. با توجه به وجود شاخص‌های متعدد، در تفسیر وضعیت بازار کار کشور می‌بایست جوانب احتیاط رعایت گردد و از کاربران خواسته می‌شود با ترکیب طیفی از این شاخص‌ها دید وسیع‌تری از تحولات بازار کار داشته باشند. به عنوان مثال، نرخ بیکاری تنها یک جنبه از وضعیت بازار کار است و نگاه کردن به این (یا هر شاخص دیگر بازار کار) به تنهایی به معنای نادیده گرفتن سایر شاخص‌های بازار کار است، که برای ارزیابی بازار کار اهمیت کمتری ندارند.

به توصیه سازمان جهانی کار^۱، شاخص‌های کلیدی بازار کار همچون نرخ مشارکت اقتصادی، وضع فعالیت اقتصادی، وضع شغلی شاغلان، نسبت اشتغال، سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص زمانی، اشتغال رسمی و غیر رسمی، اشتغال در بخش رسمی و بخش غیر رسمی، نرخ بیکاری، سهم شاغلان در بخش‌های عمده فعالیت اقتصادی و سهم جوانان غیر شاغل که در حال تحصیل یا مهارت آموزی نیستند (NEET^۲)، از مهم‌ترین شاخص‌هایی هستند که برای بررسی جامع و دقیق شرایط بازار کار باید به طور توأمان در نظر گرفته شوند. ضمن اینکه تفسیر هر یک از شاخص‌های مذکور، مستلزم توجه به همه جوانب عناصر تشکیل دهنده آن شاخص است. به عنوان مثال، سهم بزرگ جمعیت غیرفعال یا بیکار، نشان دهنده استفاده ناکافی قابل توجه از نیروی کار بالقوه و در نتیجه از پتانسیل اقتصادی یک کشور است. دولت‌هایی که با این وضعیت روبرو هستند، در صورت امکان باید به دنبال تجزیه و تحلیل دلایل عدم فعالیت بالای جمعیت در سن کار باشند، که این امر به نوبه خود می‌تواند انتخاب‌های سیاسی لازم برای اصلاح وضعیت را نشان دهد. همچنین شاخص نرخ مشارکت اقتصادی نقش اساسی در مطالعه عوامل تعیین‌کننده اندازه و ترکیب منابع انسانی یک کشور و پیش‌بینی عرضه نیروی کار در آینده ایفا می‌کند. از این اطلاعات همچنین برای تدوین سیاست‌های استخدامی، تعیین نیازهای آموزشی و محاسبه عمر کاری مورد انتظار جمعیت‌های مرد و زن، اطلاعات حیاتی برای برنامه‌ریزی مالی سیستم‌های تأمین اجتماعی استفاده می‌شود. به همین ترتیب مابقی شاخص‌های کلیدی بازار کار نیز دارای اهمیت هستند و باید همزمان مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گیرند.

با توجه به توصیه‌های سازمان جهانی کار و موارد پیش گفته، تمرکز بر روی تنها یک شاخص در بازار کار می‌تواند پژوهشگران این عرصه را به تحلیل‌های نادرست رهنمون سازد. بنابراین در جهت بررسی هر چه دقیقتر بازار کار، باید همزمان چندین شاخص بازار کار را باهم تحلیل نمود. با توجه به فرمول محاسبه نرخ بیکاری^۳، کاهش نرخ بیکاری همیشه حامل پیام مثبت برای بازار کار نیست. در واقع اگر جمعیت بیکار به سمت جمعیت غیرفعال حرکت کند، صورت کسر نرخ بیکاری دچار افت خواهد شد و به تبع آن نرخ بیکاری کاهش خواهد یافت. بنابراین زمانی کاهش نرخ بیکاری مطلوب کشورهای در حال توسعه می‌باشد که همزمان نرخ مشارکت اقتصادی نیز رو به افزایش باشد. در تحلیل حاضر، نسبت جمعیت‌های شاغل، بیکار و غیر فعال به کل جمعیت در سن کار (جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر) و تغییرات آنها برای شش ماه

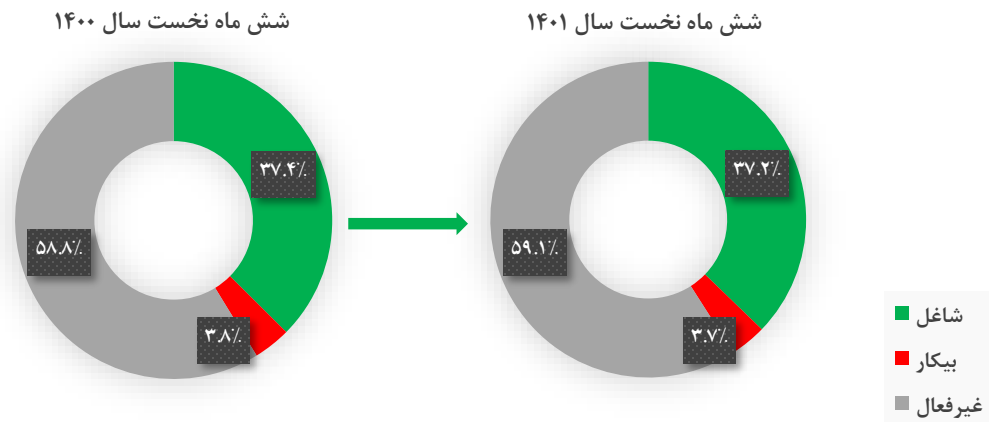
^۱ International Labour Organization (ILO)

^۲ Youth Not in Employment, Education or Training

^۳ نرخ بیکاری برابر است با تقسیم جمعیت بیکار به جمعیت فعال (شاغل و بیکار) ضرب در ۱۰۰

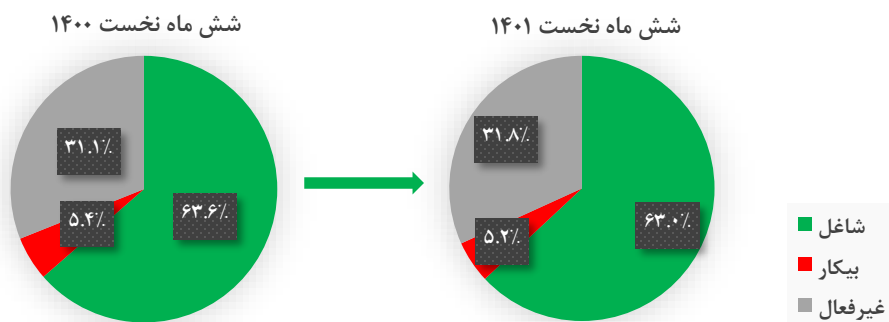
نخست سال ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه سال قبل مورد بررسی قرار گرفته است. این رویکرد در کنار سایر اقلام انتشاراتی آمارهای رسمی در این حوزه، می‌تواند چهره دقیق‌تری از بازار کار ارائه دهد.

نمودار ۱- نسبت جمعیت‌های شاغل، بیکار و غیرفعال به جمعیت در سن کار در شش ماه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱

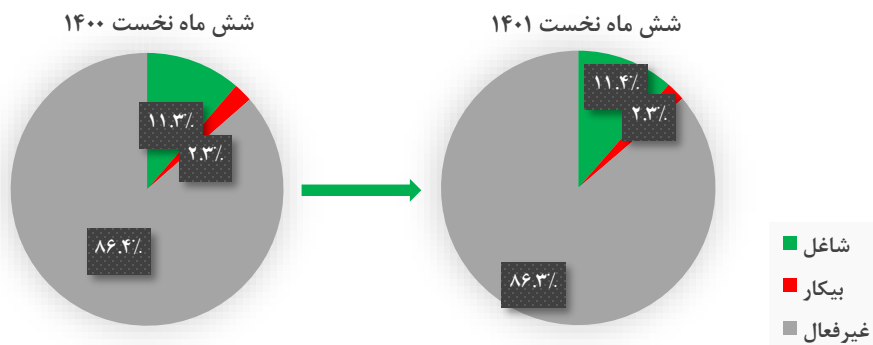

با توجه به نمودار ۱ جمعیت غیرفعال در شش ماه نخست سال ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه سال قبل به میزان ۰.۳ درصد افزایش داشته است. بدین معنی که نرخ مشارکت اقتصادی ۰.۳ درصد کاهش داشته است. همچنین نسبت اشتغال ۰.۲ درصد و نسبت بیکاری ۰.۱ درصد کاهش را تجربه کرده‌اند. در واقع یکی از علل کاهش نرخ بیکاری در سال ۱۴۰۱، افزایش جمعیت غیرفعال بوده است. نسبت اشتغال نیز علیرغم افزایش حدود ۱۳۸ هزار نفری جمعیت شاغل، ۰.۲ درصد کاهش یافته است.

نمودار ۲- نسبت جمعیت‌های شاغل، بیکار و غیر فعال به جمعیت در سن کار مردان در شش ماه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱

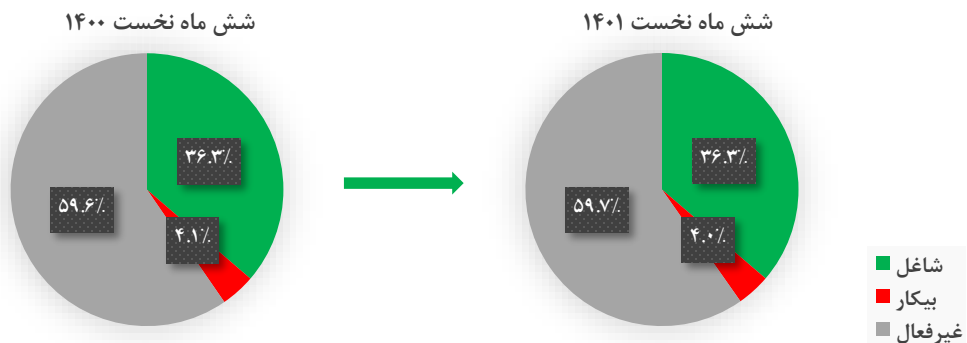

نمودار ۳- نسبت جمعیت‌های شاغل، بیکار و غیر فعال به جمعیت در سن کار زنان در شش ماه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱

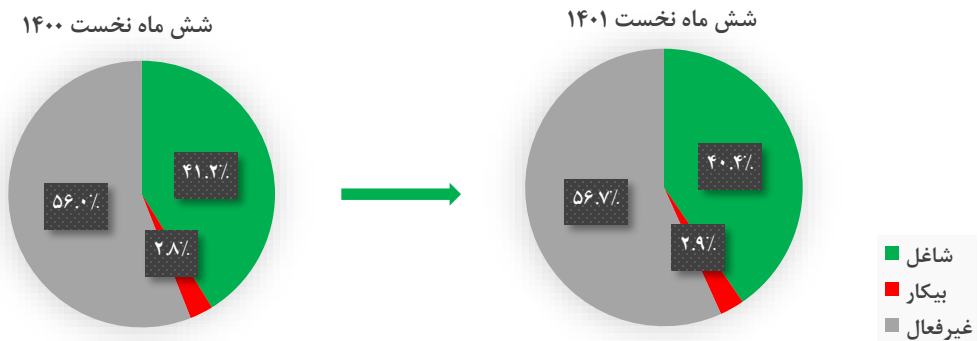

با توجه به نمودار ۲ و ۳ مقادیر نسبت‌های وضع فعالیت مردان در شش ماه نخست ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه سال قبل به مقدار ۰.۷ درصد به جمعیت غیر فعال افزوده شده است. در مقابل نسبت اشتغال و بیکاری به ترتیب با مقادیر ۰.۶ و ۰.۲ درصد کاهش داشته‌اند. بنابراین جمعیت فعال مردان در سال ۱۴۰۱ کاهش پیدا کرده است و کاهش نرخ بیکاری در مردان ناشی از کاهش جمعیت بیکار و افزایش جمعیت غیرفعال بوده است. اما برای زنان در این بازه زمانی شاهد افزایش ۰.۱ درصدی نسبت اشتغال و کاهش ۰.۱ درصدی جمعیت غیرفعال هستیم.

نمودار ۴- نسبت جمعیت‌های شاغل، بیکار و غیر فعال شهری به جمعیت در سن کار در شش ماه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱

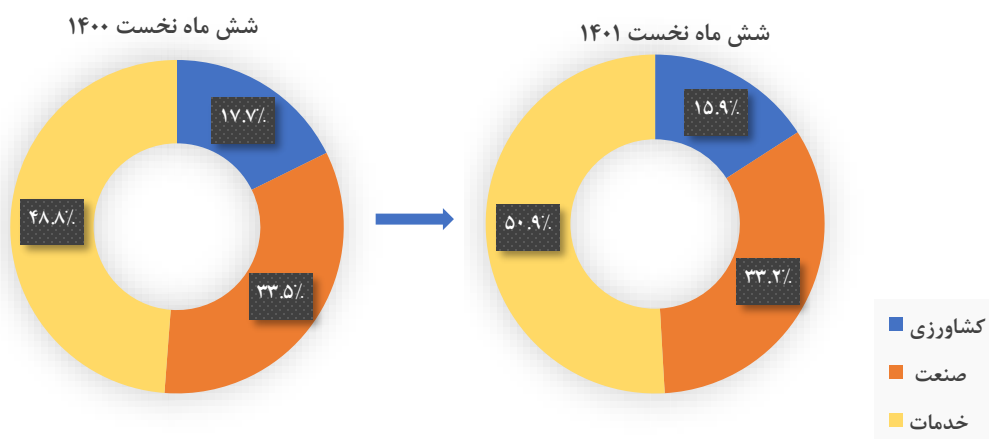

نمودار ۵- نسبت جمعیت‌های شاغل، بیکار و غیر فعال روستایی به جمعیت در سن کار در شش ماه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱

با توجه به نمودارهای ۴ و ۵ نسبت جمعیت غیرفعال شهری در شش ماه نخست سال ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه سال قبل به مقدار ۰.۱ درصد افزایش داشته است و در مقابل نسبت بیکاری ۰.۱ درصد کاهش را تجربه کرده است و تغییری در نسبت اشتغال جمعیت شهری دیده نمی‌شود. اما برای جمعیت روستایی در همین بازه زمانی، نسبت جمعیت غیرفعال ۰.۷ درصد افزوده شده است. همچنین نسبت اشتغال با کاهش ۰.۸ درصدی مواجه شده است. نسبت جمعیت بیکار روستایی نیز ۰.۱ درصد افزایش داشته است. در واقع برای جمعیت روستایی و با توجه به مقادیر تغییرات این ۳ وضع فعالیت، حالت مطلوبی را نمی‌توان متصور شد.

نمودار ۶- سهم شاغلان بخش‌های عمده فعالیت اقتصادی در شش ماه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱

با توجه به مقادیر نمودار ۶ سهم شاغلان بخش‌های کشاورزی و صنعت در شش ماه نخست سال ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه سال قبل به ترتیب برابر ۱.۸ و ۰.۳ درصد کاهش پیدا کرده است. همچنین سهم شاغلان بخش خدمات در مدت مورد مطالعه به میزان ۲.۱ درصد افزایش را تجربه کرده است، که این امر بیانگر حرکت شاغلان از بخش‌های کشاورزی و صنعت به بخش خدمات در دولت سیزدهم بوده است. که با توجه به اهمیت تولید در کشورهای در حال توسعه، این امر خطری جدی برای اقتصاد کشور محسوب می‌شود.